

Det kongelige danske geografiske Selskab.

I det fjerde Møde 1909—10 holdt Dr. phil. P. Harder og Cand. mag. M. Porsild Foredrag henholdsvis om Emnerne: Geologiske Landskabsbilleder fra Nordøstbugten i Vestgrønland og Fra Disko-Øens Indre; begge med Lysbilleder.

I det femte Møde 1909—10 holdt Chargé d'affaires F. Möller de Berg Foredrag om Livsvilkaarene i Uruguay. Lysbilleder.

I det sjette Møde 1909—10 holdt Direktør, Ingeniør C. G. Høst Foredrag om sit Ophold ved Amazonfloden. Lysbilleder.

Medlem af Selskabets Raad Hs. Excellence Gehejmekonferensraad F. V. F. Rosenstand, Kabinetsekretær hos Hs. Maj. Kongen, er den 29. Januar 1910 afgaaet ved Døden.

California („den gyldne Stat“).

Ved

A. Bobjerg,

(forh. Præst i U. S. A.)

I.

Navn, Sted og Størrelse.

Hver af de forenede Stater i Nord-Amerika har foruden sit egentlige Navn tillige et »Øgenavn« eller »Kælenavn« (»nickname«). Californias er: »the Golden State«, et Navn, der særlig peger paa Guldlandet, men ogsaa kan minde om dets gyldne Solskin og guldgule Appelsiner, som sammen med de lysere Citroner giver Sydlandet sit Præg.

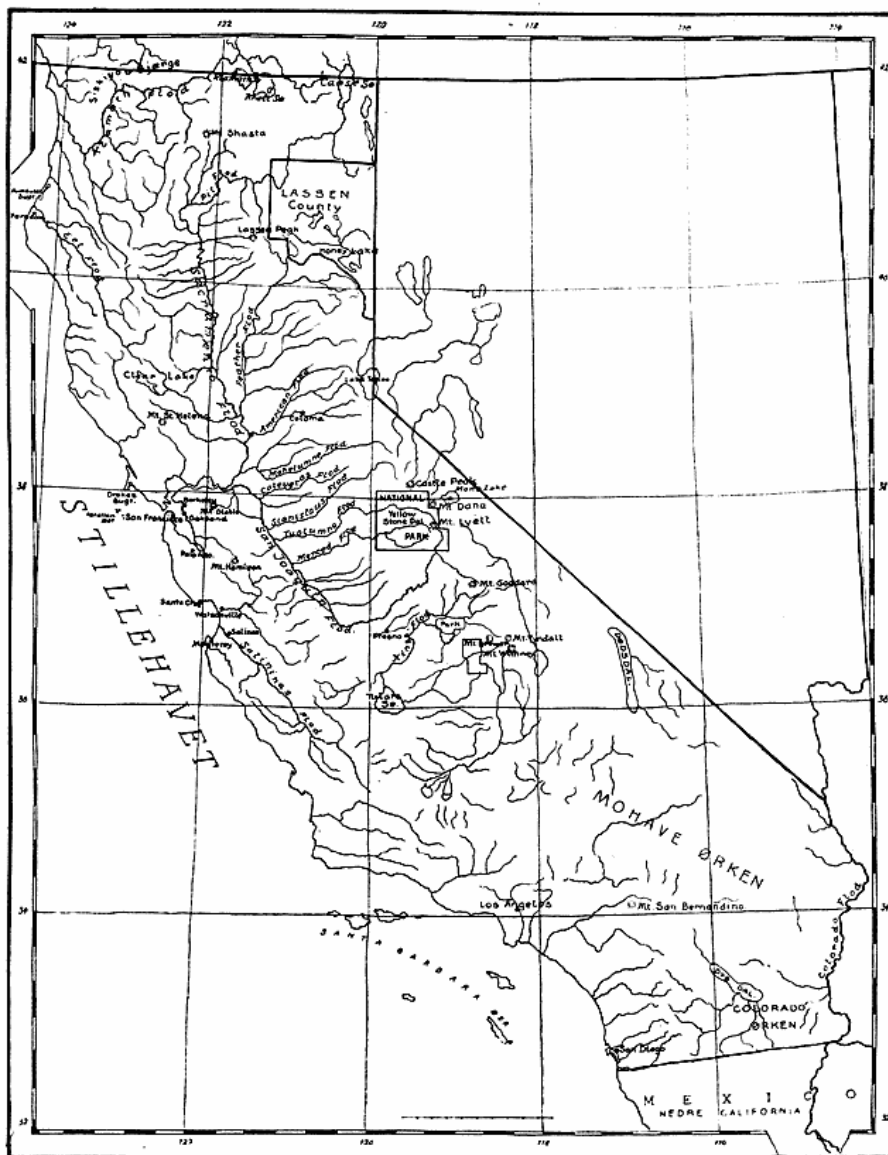
Navnet California blev givet Landet af Spanieren Cortez, da han i Aaret 1536 som den første Europæer satte sin Fod paa den sydlige Kyst af Halvøen, der nu hedder Nedre-California og hører til Mexico. Navnet fulgte efterhaanden med Spanierne Nord paa og blev hele Kystens, saa langt som de kom frem. Der siges, at Cortez tog Navnet fra en gammel spansk Romance, hvori der

fortælles om nogle Øer, som skulde »bugne af Guld og ædle Stene«. Den Del af Halvøen, som Cortez saa, er imidlertid meget sandet og bar, saa Ligheden med Digtets Øer synes nærmest at høre Fantasiens Verden til. Dog er det muligt, at han kan have set et eller andet Sted med rigere Natur; men det er ogsaa muligt, at han har brugt Navnet af en hel anden Grund. Efter et andet Sagn fandt han nemlig Landet paa den Aarstid, da Solens Straaler brændte mest glødende, og derfor kaldte han det »California«, som efter denne Forklaring skal betyde »den ophedede Ovn«. Det lader sig næppe afgøre, hvilken Forklaring der er rigtig. Den sidste kan synes meget rimelig; men den første er mest almindelig antaget, og enten Cortez har vidst eller anet noget om det, saa er det rigtigt, at California ligner den gamle Romances Øer — det er et »Eventyrland«.

Som Kortet viser, er Statens Grænser mod

Nord, Øst og Syd lige Linier. Den nordlige (langs Oregon) har en Længde af 45 Mil¹⁾ og følger den 42. Breddegrad, noget sydligere end Boston ved

i Syd, men bøjer saa i en Vinkel mod Sydøst og følger denne Retning dobbelt saa langt. Den sydlige Grænse er omtrent 32 Mil lang og falder tæt

Atlantehavet og i Linie med Rom i Italien. Mod Øst ligger Nevada; paa en Strækning af omtrent samme Længde som Nordgrænsen gaar Linien lige

¹⁾ Danske Mil. ligesom i det følgende, naar ikke andet siges.

Norden for $32\frac{1}{2}^{\circ}$ n. B. Den er saaledes lidt nordligere end Jerusalem.

I Sydøst dannes Grænsen mod Arizona af den store, bugtede og hurtigt ilende Colorado Flod. Mod Vest er hele Kysten beskyttet af Verdenshavets Vande; denne Kyststrækning er ikke

saa lidt over 200 Mil lang. Statens Længderetning følger Kysten fra Sydøst mod Nordvest, og Afstanden mellem de to tilsvarende Yderpunkter er ca. 170 Mil, eller saa langt som fra København til Florence. Californias Areal udgør ca. 7300 □ Mil (158,300 eng. □ Mil). Dette er lidt over en Tyvendedel af de Forenede Staters Omraade. Kun Texas er større end California, medens Montana er næsten lige saa stor. I Aaret 1900 levede der knap halvanden Million Mennesker i California, saa Staten var da endnu meget tyndt befolket, med kun godt 200 paa hver Kvadratmil. Man regner nu med, at den stærke Indvandring dertil i de senere Aar har bragt Folkemængden op til henimod 2½ Million. Folketællingen i Aar vil afgøre, om det passer.

II.

Kysten og Bjærgene langs den.

Skønt California har sin store Udstrækning fra Syd til Nord, og der er megen Forskel paa de sydlige og nordlige Egenes Naturforhold og Klima, saa findes der dog ingen Modsætninger nær sammen, men kun jævne Overgange. Dette er en Følge af, at Landet i hele sin Længde er Nabo til det store Hav. Det er derfor ogsaa særlig paa Kysten, at det ret ensartede Grundpræg viser sig, kun med mer eller mindre fremtrædende Gradsforskelle. Paa den korte Strækning fra Havet og Øst paa gennem Staten finder man derimod mange Overgange, der ofte er bratte og følger hurtigt efter hverandre, saa Landet er delt i smalle Bælter af meget forskellig Natur. Aarsagen dertil er, at Bjærgkædernes Hovedretning er den samme som Kystens, saa Højdeforholdene veksler fra Vest mod Øst.

Kysten er kun lidt indskaaren og er i det hele vanskelig tilgængelig fra Havet, hvis Bølger brydes mod den med Vælde, idet de drives af den stadige Paalandsvind. Denne har næsten altid samme Varmegrad; over Kystlandet mildnes Luften derfor om Vinteren og køles om Sommeren. Der er megen Taage, som ofte gør Sejladsen farlig; men paa Kysten er der bygget mange Fyrtaarne. Taagen trækker tit langt ind i Landet, især om Vinteren; den hindrer da Varmedstrålingen fra Jorden og bliver saaledes et lunende Tæppe. Om Sommeren bringer den ofte velgørende Væde til Plantevæksten. Da regner det nemlig ikke uden i de nordvestlige Kystegne, og dér endda kun lidt.

Regntiden falder fra November eller noget før til Maj. Dette betyder dog ikke, at det altid regner i disse Maaneder. Der er mange Solskinsdage om Vinteren, flest længst mod Syd og indad i Landet. Langs Kysten er Regnmængden jævnt stigende fra 10 Tommer aarlig i Syd til 25 Tommer ved San Francisco. Derfra mod Nord tiltager den meget stærkere og er i Nordvest 80 Tommer. I det hele maa Kystens Klima kaldes mildt, om end de nordlige Egne kan have Frøst og Sne om Vinteren, og Sommeren i Reglen er kølig.

Der findes kun tre rigtig gode Havne paa Kysten. Langt den bedste dannes af San Francisco Bugten, hvortil Indsejlingen sker gennem Strædet »den gyldne Port« (»the Golden Gate«), der er en Fjerdingvej bredt. Bugten er ca. 10 Mil lang og fra 1 til 3 Mil bred. Den har en af Verdens bedste Havne. Den er skilt fra og beskyttet mod Havet af en Halvø, der er 1—2 Mil bred, og paa hvis Nordende »Vestens Dronning«, Verdensbyen San Francisco ligger paa Højderne ud mod »den gyldne Port«. Mod Nord breder San Pablo Bugten sig, og den afsætter mod Øst Suisun Bugten, som strækker sig langt ind i Landet. I Statens sydvestlige Hjørne findes San Diego Bugten med Byen af samme Navn. Den er kun knap 3 Mil lang, men fuldkommen beskyttet mod Havel. En tredje Bugt af samme Art og lidt større ligger knap 50 Mil Nord for San Francisco; den hedder Humboldt Bugten. De øvrige Havne paa Kysten er smaa og mindre godt eller næsten ikke beskyttet mod Havel. Den største brede, aabne Bugt ligger 20 Mil Syd for San Francisco. Den har Navn efter Byen Monterey, som ligger ved dens sydlige Hjørne, hvor en af de mindre Havne findes.

Paa nogle Smaaøer nær ved San Francisco lever Flokke af Sæler og Søløver, som vækker megen Interesse hos besøgende. Farallon Øerne, 6 Mil udenfor »den gyldne Port«, er mærkelige ved de utallige Søfugle, som behør dem, og ved det 350 Fod høje Fyrtaarn. De eneste større Øer ligger mod Syd og danner en spredt Gruppe med det fælles Navn Santa Barbara Øerne.

Det sydvestlige Hjørne af California hæver sig fra Kysten til et Bjærgland, der sydligst kun er fra 2000 til 4000 Fod højt, men længere mod Nord naar 6000 Fods Højde, og paa den 34. Breddegrad hæver sig 8—10,000 Fod over Havet. En enkelt Bjærgtop, San Bernardino, er 11,630 Fod¹⁾ høj,

¹⁾ Engelske Fod, som i det følgende.

og den er Sydlandets højeste Punkt. Mellem Bjærgene er der en Mængde store og smaa Dale, og gennem disse risler og bruser Bjærgstrømmene, som samles til Aaer og Floder, der gennem det lavere Kystland baner sig Veje til Havel. Bjærgene er dækket af Skove — øverst Naaletræer, og længere nede Løvskov. I Dalene og paa Kysten er Jorden meget frugtbar. Her dyrkes især Appelsiner, Citroner, Oliven, Figen og andre Sydfrugter i Mængde. Egnen bærer med Rette Navnet Californias Have. Det er Landet med evig Solskin og Sommer, med altid grønne Haver, Lunde og Skove, med Blomster og Frugter i overvældende Mængde. Det er den tættest befolkede Del af California. Den strækker sig Nord paa til op imod den 35. Breddegrad. Omtrent midt i denne Have, hvor Bjærgene trækker sig længst tilbage i Landet, ligger ikke langt fra Kysten Statens næststørste By Los Angeles, som i 1900 havde 103,000 Indbyggere, men nu siges at have mere end dobbelt saa mange. Den er Sydlandets Hovedstad og Midtpunktet for dets Handel og Fabriksdrift. Den ligger omgivet af Appelsinlunde, Vingaarde, Frugt- og Blomsterhaver. Roser og andre Blomster udfolder her deres Pragt ved Juletid. I den Tid kan man tage sig et Morgenbad i Havel, spise til Middag i det fri under Træernes Kroner, og saa om Eftermiddagen gøre en kort Jærnbane-rejse op i Bjærgene, hvor Sneen ligger, og de dejligste Juletræer findes.

Fra den 35. til den 41. Breddegrad strækker sig noget indenfor Kysten og parallel med denne en ca. 100 Mil lang og 10—15 Mil bred Samling af Bjærg, der under et hedder Kystbjærgene. De er bredest og højest mod Nord, hvor adskillige Toppe naaar over 6000 Fods Højde. I hele Kæden naaar en Del 4000 Fod; men de fleste Højder er under 2000 Fod. Indenfor San Francisco Bugten er Kæden ligesom skaaren over, saa der dannes en mange Mil bred Port ind til Landets store Længdedal. Enkelte Bjærgpartier hæver sig dog som Forbindelsesled mellem Kystbjærgenes sydlige og nordlige Kæder. Det højeste Punkt i denne Egn er »Mount Diablo« (Djævlebjærg, 384,9)¹⁾.

De sydlige Kystbjærgene bestaar for største Delen af Sandsten og Lerskifer; men Granit og Kalksten m. m. findes ogsaa. Syd for San Francisco er Bjærgene især dækket af Løvskov, hvori

¹⁾ Navnet betyder: Englebyen. I det følgende vil de Byer blive nævnt, som i 1900 havde over 10,000 Indbyggere.

Egen er meget fremtrædende. Der findes dog ogsaa Naaleskove, og Nord for San Francisco er det disse, som særlig giver Bjærgene deres Præg. Her findes lige op til Oregons Grænse nogle af de vældigste Skove paa Jorden. De dannes af en Art kæmpemæssige Naaletræer, som er i Slægt med Cedar og kaldes »redwood« (Rødtræ — »Sequoia sempervirens«). Dette Træ er ualmindelig holdbart og værdifuldt, og Skovene er en af Californias Hovedrigdomme. Kun Kæmpetræerne, den siden skal omtales, overgaar Rødtræerne i Størrelse.

Kystbjærgene bestaar af mange større og mindre Afdelinger, hvoraf de fleste følger Kædens Hovedretning og er mer eller mindre adskillt ved Længdedale. Der er dog en Del Udløbere mod Vest, ogsaa med Dalstrøg imellem. Paa de lavere Bjærgskraaninger og især i Dalene og Kystlandet er Jordbunden rig og frugtbar. Floderne har næsten alle et nordvestligt Løb gennem Længdedalene. Den største af disse Syd for San Francisco er Salinas Dalen med Floden af samme Navn, som udmunder i Monterey Bugten. Dalen er henimod 30 Mil lang og gennemsnitlig over 2 Mil bred. Her dyrkes særlig Byg samt Kartofler og Sukkerroer i Mængde; Havesager, Bærfrugter og Træfrugter af næsten alle Slags trives udmærket, selv op ad Bjærgskraaningerne. Det samme gælder om alle Dalene i den sydlige Halvdel af Kystbjærgene. Mejeridriften har ogsaa sin Plads i disse Egne. Men den spiller en langt større Rolle i Dalene og paa Kysten fra San Francisco og Nord paa, hvor den udgør det væsentligste af Landbruget. Her findes mange af de største Mejerifarme i de Forenede Stater; men de mindre Brug bliver dog mer og mer overvejende. Den største Flod her hedder »Eel River« (Aal Floden); den falder i Humboldt Bugten. Fra San Pablo Bugten strækker den yndefulde Napa Dal sig omtrent 8 Mil mod Nord til det 4343 Fod høje og særdeles smukke St. Helena Bjærg, der hæver sig over de omgivende Højder. Nogle faa Mil nordligere ligger den skønne Bjærgsø »Clear Lake« (den klare Sø).

Fra Cascade Bjærgene i Oregon kommer den store Klamath Flod og skærer sig under et sydvestligt Løb Vej gennem det nordlige Californias Bjærgmasser, hvorved det nordvestlige Hjørne af Staten skilles fra som et lille Landskab for sig selv med den sydlige Spids af Siskiyou Bjærgene, hvis Hovedmasse ligger i Oregon.

III.

Nordlandet, Sierra Nevada og Ørkenerne.

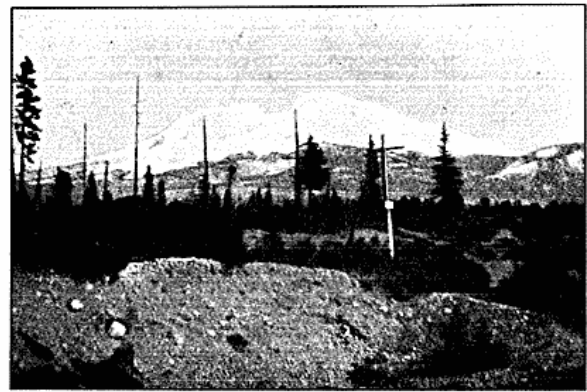
Øst for Klamath Floden er det nordlige California opfyldt af Bjærgmasser, der er gennemskåret af Kløfter og Dale, saa Landet har et vildt og sønderrevet Udseende. Dette Bjærgland, der fortsætter sig Nord paa i Cascade Bjærgene, er større end Jylland. Det staar ved en Kæde, som strækker sig langt mod Sydvest, i Forbindelse med Kystbjærgene, og i flere Partier hæver det sig mere end 8000 Fod over Havet. Midt i Nordlandet, 10 Mil Syd for Oregons Grænse, ligger Kæmpebjærg Mount Shasta, en mægtig udbrændt Vulkan, som med sin brede Kegleform og sneklædte Top rager 14,380 Fod op over Havet og højt over alle sine Omgivelser. Det er den tredjehøjeste Tinde i de Forenede Stater. Der findes adskillige andre udbrændte Vulkankegler i de nordlige Bjærg. Den næsthøjeste af disse er Lassen Peak (Tinde) (10,577'), som ligger en Snes Mil Sydøst for Shasta. Alt hvad der ligger Nord for Lassen Peak, saa vel som det meste af de nordlige Kystbjærg, er af vulkansk Oprindelse og bestaar især af Lava, Basalt, Trap m. m. Nu er der ingen virksomme Vulkaner i Staten. Men Jordrustelser finder hyppig Sted, mest i Kystegnene, og ikke sjælden er de ret voldsomme. I Nærheden af Lassen Peak og ved Clear Lake er der Geysere, og hede Kilder findes adskillige Steder i Kystbjærgene.

Det nordøstlige California — Egnene Øst for Mount Shasta og Lassen Peak — er af Størrelse som Danmark og udgør et trist og øde klippefuldt Højland med Bjærgknuder og korte Kæder. Jordbunden dannes mange Steder af Lava og vulkansk Aske. Gennem dybe Kløfter bruser den store Pit Flod i sydvestlig Retning ned mod Statens Lavland. Nordligst ligger en Række store Søer, delvis i Oregon: Klamath, Rhett og Goose (Gaase) Lake. Mod Syd er der ogsaa nogle Søer, hvoraf Honey (Honning) Lake er den største. Alle disse Søer har saltholdigt Vand, og omkring de fleste er Bredderne terrasseformige, hvilket viser, at Vandstanden i Tidernes Løb har haft forskellig Højde.

I Bjærgene omkring Mount Shasta og i Højlandet mod Øst er der Fastlandsklima med kolde Vintre og varme Somre. Fra Klippebjærgene og Nevadas og Oregons højtliggende tørre Egne kommer der undertiden om Sommeren fra Nordøst en

hed og tør Vind, som ikke standses af nogen Bjærgmur i det nordøstlige California og derfor fejer ind over Landet, hvor den nu og da gør Skade paa Afgrøden.

Fra Egnene omkring Lassen Peak og ca. 100 Mil mod Syd er det østlige California opfyldt af Nord-Amerikas mest majestætiske Bjærgkæde Sierra Nevada, der minder saa stærkt om Alperne, at California af den Grund ofte kaldes »Amerikas Svejts«. Denne Kæde er lavest mod Nord, hvor intet Punkt naar 8000 Fods Højde. Paa Bjærgenes

Mount Shasta.

Vestsiden ligger her det egentlige Guldland mellem den 38. og 41. Breddegrad. I Dale og Kløfter, paa Bjærgskraaninger og langs Floderne har man nu i 60 Aar »gravet« Guld i disse Egne. Fra den 39. Breddegrad og Syd paa hæver Bjærgkæden sig stærkt, og store Partier af den er 9—10,000 Fod høje. Henimod en Snes Toppe rager over 10,000 Fod op. Lige Øst for San Francisco ligger de tre Tinder Castle Peak (12,500'), Mount Dana (12,992') og Mount Lyell (13,090'), og helt mod Syd Mount Brewer (13,886'), Mount Tyndall (14,386') samt Mount Whitney (14,502'). Den sidste Top er den højeste i de Forenede Stater. Bjærgenes Tinder er dækket af evig Is og Sne, og ikke mindre end 65 Isbræer strækker sig fra en halv Fjerdingvej til en halv Mil ned ad Skraaninger og gennem Kløfter. De fleste findes paa Nordsiden af de højeste Toppe og Bjærgpartier. Fra disse Isbræer og fra Sneen, som hver Vinter falder langt ned ad Bjærgene, udspringer utallige Bjærgstrømme, der gennem dybt gabende Kløfter risler og bruser nedad, idet de paa deres Vej dan-

ner en Mængde mindre og større Vandfald. Længere nede glider de mere roligt gennem Dalene og forener sig til større Floder, som alle udmunder i Lavlandets to Hovedaarer, der saa fører Vandmasserne ud i Verdenshavet. De største af Bjærgfloderne er Feather (Fjer), som kommer fra Lassen Peak, American og Mokelumne (ogsaa nordlige), Calaveras, Stanislaus, Tuolumne og Merced. De tre sidste kommer fra Egnene omkring Castle, Dana og Lyell Tinderne. Af de her nævnte Floder er nogle ca. 30, andre omtrent 40 Mil lange. Denne forholdsvis betydelige Længde under deres vestlige Løb ind mod Statens Midtlinie opnaar de dels derved, at Sierra Nevadas Højdelinie ligger nær Østgrænsen, og dels ved Slyngninger gennem Bjærgene.

Man faar det stærkeste Indtryk af Kædens kæmpemæssige Højde og storslaaede Skønhed, naar man ser den fra den store Dal mod Vest. De laveste Udløbere og de lange Skraaninger ligger dels som Græsmarker, dels som Løvskov. Af disse sidste er Egeskovene de smukkeste og betydeligste. Jo højere man kommer op, des brattere bliver det, og Skovene bliver tættere. Fra omtrent 4000 til 9000 Fods Højde breder sig det vældige Bælle, der mest bestaar af mørkegrønne Naaleskov. Indtil 12,000 Fods Højde findes haardføre Træ- og Buskvækster som Bjærgfyr, Enebær o. a. Men de er stærkt aftagende opad, ligesom al Plantevækst efterhaanden bliver fattig, og de graa, nøgne Klippepartier med stejle Skrænter og skarpe Spidser træder mere og mere frem. Øverst ligger den hvide Sne som en glimrende Krone.

I det store Skovbælte paa Sierra Nevadas vestlige Skraaninger findes Kæmpetræerne (»Sequoia gigantea« — »the big tree«) i en Højde af fra 5000 til 8000 Fod over Havet. Mod Syd er der store Skove af disse Træer, og de er fredede i to Nationalparker. Men de fleste Steder gror de enten i større og mindre Grupper eller spredt i den øvrige Naaleskov, over hvilken de rager op som vældige Kæmper. De største og mest omtalte vokser i Calaveras County henimod 30 Mil Øst for San Francisco. Nogle af disse Træer er 350 Fod høje, og en Mængde er kun 50 à 100 Fod lavere. Det største, man har set, var over 400 Fod højt og kaldtes »Skovens Fader«; det er nu omstyrtet. Et enkelt er 40 Fod i Gennemsnit; men dette er en selv for disse Træer ualmindelig Tykkelse. Barken kan blive over en Alen tyk. Hvert af disse Kæmpe-

træer er Tusinder af Kroner værd. Nogle af dem er over 1000 Aar gamle.

Men Californias Skove er ikke mærkelige alene ved disse Kæmper. De udmærker sig ogsaa ved de mange forskellige Arter af Træer, idet der nemlig er over 100 saadanne i hele Staten. Og Skovene rummer en talrig Mængde vilde Dyr. Der findes baade graa, brune og sorte Bjørne, Kuguarer, Vildkatte, Ulve, Ræve, Coyote,¹⁾ Vaskebjørne, Grævlinger, Maar, Odder, Bæver og Egern; desuden Jordegern, store Pindsvin og Harer samt af større Drøvtyggere Hjorte, Antiloper og Bjærgfaar. Nogle af disse Dyr findes dog mest i det lavere og delvis aabne Land. Af Fugle kan nævnes Ørne, Gribbe, Høge, Ugler, Skov- og Præriehøns, Sangfugle o. m. a.

Den største Del af Sierra Nevadas Bjærgmasser bestaar af Granit og Sandsten. Men Skifer findes i Mængde i de laveste Dele af Kæden mod Vest, og der er en Del af andre Stenarter. I det hele er Kæden dybt furet og delt af Kløfter og Tværdale, og mange af disse frembyder store Naturskønheder, især hvor der er Floder, som danner Vandfald. I Hjertet af Bjærgkæden, knap 35 Mil Øst lidt til Syd for San Francisco, ligger den verdensberømte Yosemite Dal (Josemit), der er enestaaende, ikke alene i California men paa hele Jorden, ved sin ejendommelige, majestætiske Skønhed. Det er egentlig en vældig Kløft mellem de omliggende Fjælde, hvis Granitvægge hæver sig omtrent stejlt til Højder fra 3000 til 5000 Fod. Dalen er næsten halvanden Mil lang og fra en halv til en hel Fjerdingsvej bred. Det, der mer end noget andet gør den betagende skøn, er de 11 Vandfald, som dannes af Merced Floden og nogle mindre Strømme, som udmunder i den. Straks ved sit Indløb i Dalens østlige Ende danner den nævnte Flod Yosemite Faldet, der først styrter ned fra Toppen af en 1600 Fod høj Klippe og derpaa 600 Fod længere ned udgør en Række trinvis mindre Fald. Til sidst styrter Vandet saa ned i den yndige Mirror Lake (Spejlsøen) i Dalens Bund, hvis klare Vand afspejler Fjældene, Træerne, Faldene og alt omkring den. Fra den fortsætter Floden sit Løb ud af Dalens Vestende og videre gennem Bjærgene ned i Lavlandet. Et andet af Vandfaldene hedder Brudesløret (»the Bridal Veil«); det har faaet dette Navn, fordi dets

¹⁾ Prærievulv (Canis latrans).

700 Fod høje, men ret spinkle Vande af Vinden viftes ud som et hvidt Slør, der dog i Solen kan straaale i alle Regnbuens Farver. Dalen er nu fredet som en Del af Yosemite Nationalpark, der er omtrent lige saa stor som Fyn og Lolland tilsammen. I denne Park og Nord for Yosemite Dalen ligger Hetch Hetchy Dalen, der gennemstrømmes af Tuolumne Floden. Længere mod Syd, omkring to Grene af Kings Floden, findes to Dalkløfter af lignende Art. Men ingen kan paa langt nær maale sig med Yosemite Dalen i Skønhed og Ynde.

Højt oppe i Sierra Nevada er Vinteren ofte lang og streng. Men om Sommeren kan der være ret varmt, især ved Middagstid. I de lavere Dale og paa de tilgrænsende Skraaninger stiger Sommervarmen ofte til 30—35° Celsius og derover, men paa Grund af Luftens Tørhed og de kølige Nætter taales Varmen uden Vanskelighed. Regntiden er her en mild og behagelig Aarstid. Undertiden kan det dog fryse. Der er Græsning til Husdyrene hele Aaret rundt, selv om Græsset sidst paa Sommeren tørres paa Roden, saa det mest ligner Hø. I disse Egne spiller Kvægavl og Faarehold Hovedrollen. Fra Midten af Staten og Nord paa findes en Mængde store Kvæg- og Faarefarme (»ranches«), og der produceres mere Uld i California end i nogen anden af Staterne. Man træffer Faarehjørde paa 40,000 Stykker.

Sierra Nevada er ca. 15—20 Mil bred. Mod Øst falder Bjærgkæden brat ned til omtrent 4000 Fods Højde. Her breder sig Staten Nevadas tørre Højlande. Der findes Skov paa Bjærgenes Østside, men kun lidt i Sammenligning med, hvad Vestsiden bærer. Vejrlaget er tørt med varme Somre og kolde Vintre. Fugtigheden fra Stillehavet kommer ikke over Bjærgkammen, og de faa Vandløb og Floder, der baner sig Vej mellem de østlige korte og stejle Fjældsider og Skraaninger, fordampes paa deres Løb gennem Nevadas Sandørkener, eller de udmunder i nogle enkelte større Søer. Den mærkeligste Bjærgsø er Lake Tahoe, som ligger, hvor de to østlige Grænse-linier støder sammen, og delvis ind i Nevada. Den er omtrent 5 Mil lang og godt halvt saa bred. Dens Vandspejl er 6200 Fod over Havfladen, og der er loddet 1645 Fod i den. Kun een Sø i Nord-Amerika (Crater Lake i Oregon) er dybere. Lake Tahoe kaldes »Sierras Ædelsten«, og dens Indfatning er skovklædte Bjæрге, som hæver sig

flere Tusinde Fod over dens rolige, blanke Flade. Denne danner et Spejl for alle Omgivelserne og tilbagekaster Lyset i mangefarvet glimrende Straalespil. Forskellige Slags Laks, hvoraf nogle er overordentlig store, findes i Søen. Knap 20 Mil længere mod Syd og nær Mount Dana ligger Mono Lake 180 Fod højere. Den er omtrent cirkelrund med en Diameter af godt 2½ Mil. Dens Vand er stærkt alkaliholdigt, og i Eggen findes baade Geyserer og mange udbrændte vulkanske Kegler; der sker ogsaa Jordrystelser. Owens Lake er en tredje stor Sø, som ligger nær Mount Whitney, men en Del lavere end de to andre. Den er ca. 4 Mil lang, og af dens Vand udvindes en Mængde Soda.

Hele den Strækning, som ligger Syd for Sierra Nevada og Øst for Sydlandets Bjæрге, udgør over ½ af California og er omtrent altsammen et stort Ørkenland, hvor det meget sjælden regner, saa det er en af de mest øde Egne paa Jorden med stegende Sommerhede og bidende Vinterkulde. Landets Højde er i det hele aftagende fra Sierra Nevada i Nord til Colorado Floden i Syd. Men der findes baade Bjæрге og dybe Dale. Den mærkeligste af disse er den store Dødsdal, der ligger nordlig, og hvis Bund paa en Strækning af ca. 10 Mil er fra 200 til 350 Fod lavere end Havfladen. I den sydlige Del af Landet er et Hjørne af Colorado Ørkenen. Her findes en anden dyb og mange Mil lang Dal med Dyndvulkaner i Bunden, der ligger fra 125 til 270 Fod lavere end Havfladen. Den store Del af Ørkenlandet breder sig mellem de to Dale og hedder under et Mohave Ørkenen. I Bjærgene, hvor der falder Sne, opstaar Vandløb. Men Vandet i de fleste fordampes paa deres Vej gennem Ørkensandet. Tit er de helt udtørrede. Nogle naar de dybe Dale og andre lave Steder, hvor der tidligere har været Søer, som nu er udtørrede. Det Vand, der naar saa langt, fordampes ogsaa. Her er Jordskorpen mange Steder saltholdig — ofte over store Strækninger. Uhyre Mængder af Boraks udvindes af Jorden i disse tørre Egne. Enkelte Steder drives store Boraksværker. Kun faa Mennesker lever i Ørkenlandet, og saavel Dyre- som Plantelivet er yderst fattigt. Det er dog godtgjort, at Ørkenen kan forvandles til frugtbart, folkerigt Land. I en af Dalene nær Colorado Floden var der folketomt og øde endnu i Aaret 1901. Men ved kunstig Vanding havde man i 1906 faaet 80,000 Tønder

Land under Dyrkning. 20,000 Mennesker fik her deres gode Udkomme, og nu er der mange flere. Jærnbaner er anlagt, og Smaabyer er vokset frem i Dalen. Man har elektrisk Lys, Telefon o. s. v.

IV.

Midterdalen.

Sierra Nevada Kæden bøjer med sine sydlige Udløbere mod Vest og mødes i Tejon Passet (paa den 35. Breddegrad) med Kystbjærgene, hvis sydlige Del her bøjer langt ind i Landet. Fra dette Punkt og Nord paa strækker sig Californias store Midterdal mellem de to parallelle Bjærgkæder, der ogsaa mod Nord bøjer sammen og afslutter Dalen (lidt Syd for den 41. Breddegrad). Dalen er knap saa lang som Kæderne (ca. 90 Mil), og dens Bredde er de fleste Steder ca. 10 Mil, men afrundet i Enderne og smallest i Nord. Den udgør altsaa henimod et Tusinde Kvadratmil; men derunder er kun regnet den forholdsvis jævne Dalbund. Naar de lavere Bjærgskraaninger, som egn sig til Dyrkning eller til Græsmarker, regnes med, bliver Arealet ca. 3 Gange saa stort. I den sydlige Fjerdedel af Dalen findes store Strækninger af Sumpland og enkelte Søer. Den største af disse hedder Tulare. Søerne faar deres Tilløb fra Bjærgene; men Vandet fordampes for det meste lige saa hurtigt, som det kommer. Tidligere skete det dog nu og da, at Søerne gik over deres Bredder og satte store Strækninger af det flade Land under Vand. Men nu ledes Vandet fra de fleste af Floderne ind i Overrislingskanaler, og Søerne mister det meste af deres Tilløb. Tulare Lake, der en Gang var større end Lolland, er nu næppe saa stor som Falster. Meget af Sumplandet og den tidligere Søbund er nu dyrket. Det er en meget dyb og fed Jordbund, som giver rige Afgrøder.

Nord for Tulare kommer Hovedfloden San Joaquin i et vestligt Løb oppe fra Højbjærgene. Midt i Dalen drejer den mod Nordvest, og den optager nu efterhaanden de fra Sierra Nevada kommende Bifloder, saa den bliver en betydelig Strøm. Fra Kystbjærgene modtager den kun meget lidt Vand, i den tørre Tid slet intet. San Joaquin er over 75 Mil lang, og adskilligt mere end to Tredjedele af dens Løb falder i Dalen, som paa hele denne Strækning hedder San Joaquin Dalen. Udløbet sker i Suisun Bugten.

Der er Dampskibssejlads omtrent 12 Mil op ad Floden til Byen Stockton, som i 1900 havde 18,000 Indbyggere. Langs Flodens nedre Løb findes meget Sumpland, som efterhaanden bliver udtørret og viser sig at høre til det frugtbare i Staten. I det hele er Dalens Jordbund meget frugtbar og let at dyrke. Det er Deltaland, gul og sort fed Lerjord samt varm, rig sandmuldet Jord, som er skyllet ned fra Bjærgene. Højere oppe er der mere grov og stenet Sandjord.

For over en Menneskealder siden begyndte man at dyrke Hvede i San Joaquin Dalen. Det skete mest paa uhyre store Farme — Tusinder af Tønder Land til hver. Men i de senere Aar ophører denne Driftmaade. Jorden udstykses, og Frugtdyrkning paa smaa Farme 10 à 30 Tdr. Land bliver mere og mere almindelig. Hvor der ikke falder Regn nok, tager man Vandet fra Floderne i Tjeneste. Den kunstige Vanding udvides Aar efter Aar med en forbavsende Hurtighed. Næsten alle Slags Frugter, men særlig Vindruer, dyrkes i stor Udstrækning. Sommeren er meget tør og varm. Middelttemperaturen er ca. 25 ° C.; men Varmen kan stige til 40 °, enkelte Gange endog til 45 °. Nætterne er dog ret kølige. Om Vinteren er Middelvarmen næppe over 8 °; men Termometret viser ofte 18—20 °. Det fryser kun sjældent, og der falder ikke megen Regn, saa Aarstiden er i Reglen meget behagelig. Foraaret begynder i Februar.

Den nordlige Del af Længdedalen gennemstrømmes af Sacramento Floden, der forenes med San Joaquin kort før de naar Suisun Bugten. Gennem denne, San Pablo og San Francisco Bugterne og »the Golden Gate« følges Flodernes Vande da ad ud i Verdenshavet. Sacramento Floden kommer helt oppe fra Mount Shasta og er næsten 90 Mil lang. En halv Snes Mil Syd for dens Udspring forenes den med den før nævnte Pit Flod, der er over 50 Mil lang og maa betragtes som Sacramento Flodens egentlige øvre Hovedløb. Fra Suisun Bugten er der Sejlads for Dampskibe 50 Mil opad Floden, som faar stort Tilløb ad Bifloder fra Kystbjærgene, de nordlige Bjærgegne og Sierra Nevada, fordi Regnmængden og Snefaldet er meget større i disse nordlige Egne end mod Syd. Der er ogsaa meget Sumpland langs Flodens nedre Løb, og om dette som om Jordbundsforholdene i det hele i Sacramento Dalen — saaledes hedder hele den nordlige Dal — gælder væsentligt det samme, som er sagt om San Joaquin Dalen.

Med Hvedeavlten forholder det sig ogsaa som dør. Det er dog ikke særlig Vindruen, der afløser Hveden. Æbler, Pærer og andre Frugter er mere fremtrædende; men især er det blandede Landbrug paa mindre Farme og Mejeridriften i stærk Udvikling i Sacramento Dalen. Om Sommeren er der som Regel knap saa varmt som i San Joaquin Dalen; men om Vinteren er Gennemsnitsvarmen lige saa høj. Omtrent 15 Mil fra Flodens Munding ligger Californias Hovedstad Sacramento paa det Sted, hvor American Floden falder i Dalens Hovedaare. Byen havde i 1900 30,000 Indbyggere. Den ligger omgivet af rigt Farm- og Frugtland og er i hurtig Udvikling med en stadig voksende Handel og Fabriksdrift. Det var ca. 12 Mil Øst til Nord herfra, at man i 1848 fandt det Guld, som hurtigt gjorde Californias Navn verdenskendt, medens det i over 300 Aar ikke havde tildraget sig større Opmærksomhed.

V.

Samfund og Næringsveje.

Efter at Cortez havde givet Navnet til den sydlige Halvø uden at se eller kende noget af det, der nu hører til Staten, var det atter Spaniere, som kom til disse Egne og i Aaret 1540 sejlede op ad Colorado Floden, hvor de da (rimeligvis som de første Evropæere) var paa Grænsen af det nuværende California. Et Par Aar senere sejlede en anden spansk Ekspedition langs Kysten til Statens nuværende Nordgrænse og bragte Navnet med sig. I 1579 landede den berømte engelske Sømand *Sir Francis Drake* i Bugtøen, som bærer hans Navn og ligger kort Nord for »the Golden Gate.« Men først i 1769 blev den første Nybygd grundlagt, da spanske Franciscanermunke byggede en Missionsstation, som de gav Navnet San Diego, ved den udmærkede Bugt og Havn længst mod Syd, der sammen med Byen, som voksede frem (i 1900: 18,000 Indbyggere), blev nævnt efter Stationen. I de følgende 50 Aar grundlagdes tyve lignende Stationer Nord paa langs Kysten, og Spanierne nåede op til Egnen ved »the Golden Gate.« De samlede Indianerne, missionerede iblandt dem og oplærte dem baade i Kundskaber og til Arbejde. En Mængde Navne paa Kysten (begyndende med »San«) minder om, at de spanske Missionærer var Pionerer i disse Egne.

Da Mexico i 1821 løsrev sig fra Spanien, tog det California med sig, men ejede kun i 25 Aar det rige Land. Amerikanske Nybyggere erklærede sig i 1846 uafhængige, og Aaret efter fik de Forenede Stater Styret, hvilken Ordning blev stadfæstet ved Fredslutningen mellem Staterne og Mexico d. 2. Februar 1848. Ganske kort før — nemlig i Januar samme Aar — skete, som nævnt, Øst for Sacramento det Guldfund, der satte Verden i Bevægelse. I det nuværende Coloma, Eldorado County, boede en Mand ved Navn *John A. Sutter*. Han havde en Vandmølle ved en Gren af American Floden, og ved her at grave til en Sluse fandt *James Wilson Marshall* nogle Guldkorn. Rygtet herom bredte sig hurtigt over alle Lande. »Guldfeberen« greb store Skarer, og de strømmede til California baade over Land og ad Søvejen. Gennem »the Golden Gate« fór Skibe fra alle Jordens Egne og fyldte Havnen i den sikre Bugt. Den lille Handelsplads Yerba Buena, som Aaret før havde faaet Navnet San Francisco, var Hjemsted for ca. 800 Mennesker. Men nu voksede den i en Fart til en Storby af Hytter og Telte, hvori et vildt, men kraftigt Liv rørte sig. Endnu mere vildt gik det dog til i Guldgraverlejrene oppe i Bjærgene. Baade paa Rejsen og i Lejrene døde mange af Sygdomme og Overanstrengelser. Indianerne dræbte en Del; men de indbyrdes Kampe og Myrderier mellem Guldgraverne gjorde det af med mange flere. Dog øgedes »Hæren« stadig. »Tørsten« efter Guld syntes uslukkelig, skønt de fleste blev skuffede. I lang Tid stod der en stadig Kamp mellem dem, som vilde have lovordnede Tilstande indført, og dem, der helst saa Lovløsheden fortsat. De første vandt afgjort Sejr. Alleerede d. 9. September 1850 optoges California som Stat i Unionen, skønt den da havde knap 100,000 Indbyggere. Ti Aar senere var der omtrent fire Gange saa mange, medens det saa tog 40 Aar, inden Tallet atter var henimod firdoblet. Af de halvanden Million Mennesker, som i 1900 hørte hjemme i California, boede 343,000 i San Francisco.

Denne Verdensby bærer med Rette Navn af »Vestens Dronning«. I Størrelse er den langt forud for hver eneste af de andre Storbyer paa Kysten. Og dens Millionærers Rigdomme og prægtige Paladser i lange Gader er uovertrufne. Den behersker Verdenshandelen paa Stillehavet, skønt Seattle i Washington efterhaanden bliver den en

haard Konkurrent. Og som Fabriksby er San Francisco ogsaa den første paa Kysten. I April 1906 blev Byen hjemsøgt af et stort Jordskælv, der strakte sig vidt omkring. Meget af Byens tætteste Dele og de riges Gader blev lagt i Ruiner, og mange Mennesker satte Livet til. Den største Ødelæggelse voldtes af en Ildebrand, som opkom under Jordskælvet, forårsaget af dette. En kort Tid var Byen omtrent folketom. Men nu er den opbygget mere storslaet og pragtfuld end før. Der er selvfølgelig megen Fattigdom og Elendighed i en saadan Storby.

Paa Østsiden af Bugten lige over for San Francisco ligger Oakland og Alameda, hvor en Mængde af de rige Forretningsmænd i San Francisco har deres Hjem. Det er særdeles smukke Byer. Oakland havde i 1900 ca. 100,000 Indbyggere, men menes nu at have over dobbelt saa mange. Alameda havde 16,000. Nord for Oakland ligger Berkeley (i 1900: 13,000 Indb.) med Statens store, rige Universitet, hvor 4000 unge Mænd og Kvinder studerer. Ved San Francisco Bugtens Sydende ligger det private Leland Stanford Junior Universitet, der ejer mange Millioner Dollars og ligesom Statens giver fri Undervisning til Studenter af begge Køn. Omtrent 5 Mil Sydøst herfor ligger Lick Observatoriet paa Mount Hamilton. Det hører til Statsuniversitetet og er især berømt for sin kæmpemæssige Kikkert. I den samme Egn ligger Statens femtestørste By San Jose (i 1900: 21,000 Indb.).

I det hele er Skolevæsenet Kælebarn i California som i de andre Stater. Der er 5 Lærer- og Lærerindeseminarier (»normal schools«), og Staten har Instituter for døvstumme, blinde og aandsvage. Adskillige Opdragelsesanstalter og Børnehjem tager sig af forsømte og hjemløse Børn. Colleger og Kirkesamfunds Skoler gør et stort Arbejde, og i alle Byer og større Landsbyer samt i mange Landdistrikter er der »Højskoler« (nærmest svarende til Real- og Latinskoler), som danner Forbindelsesledet mellem Børneskolen og Universitetet. I hele den offentlige Skole er Undervisningen fri. I flere af de store Byer drives en udstrakt og fri Aftenskoleundervisning, hvori mange ældre deltager.

I California lever man da ikke alene for at grave Guld. Men dette og i det hele Arbejdet for at skabe Rigdomme har stedse en meget fremtrædende Plads. Hele denne Side af Tilværelsen falder lettest i Øjnene og kan lettest udmaales. Guld-

produktionen har aarlig en Værdi af 75 Millioner Kroner. Aaret 1852 gav større Udbytte end noget andet Aar, nemlig over 300 Mill. Kroner. I alt er der udvunden Guld for ca. 6000 Millioner Kroner. Guldet udvaskes af Sand og Grus, eller det udvindes ved Knusning af Klippestykkerne, hvori det findes. I de sidste Aar er Colorado foran California som guldproducerende Stat; men endnu faas en Fjerdedel af de Forenede Staters Guld fra California, og der er meget tilbage i Bjærgene. De vigtigste andre Metaller er: Kobber (aarlig Værdi ca. 15 Mill. Kroner), Sølv (ca. 10 Mill.) og Kvægsølv (ca. 3 Mill.) Af andre mineralske Produkter staar Petroleum højest med en aarlig Værdi af 40 Mill. Kroner. Der udvindes en Mængde andre mineralske Stoffer og Metaller af Jorden — aarlig med de foran nævnte for i alt et Par Hundrede Millioner Kroner. Indtil 1870 gav Minedriften større Udbytte i California end noget andet. Siden har Agerbrug og Frugtdyrkning været foran, og er det i stedse voksende Grad.

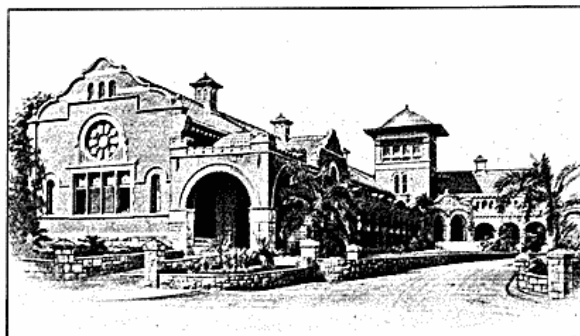
Det er med Rette blevet sagt, at Opdagelsen af Californias Landbrugsmuligheder var større end Opdagelsen af Guldet. Halvdelen af Landet er ganske vist Bjærg og Ørkenland, som ikke lader sig opdyrke. Men store Dele deraf danner udmærkede Græsgange til Støtte for Landbruget. Den anden Halvdel — over 35 Millioner Tønder Land — kan dyrkes med eller uden kunstig Vanding, og gennem Smaabrugsdrift kan det bringes til at yde Rigdomme, som der ingen Ende kan ses paa, og hvis Omfang baade i Mængde og Forskelligartethed er umaadelig stort. Omtrent to Tredjedele af det dyrkelige Land er skikket til Vingaarde, Appelsinlunde og Frugthaver. Men endnu er kun en Hundreddel deraf taget ind til Frugtdyrkning — nemlig godt en kvart Million Tdr. Land, eller ca. 25 □ Mil. Herpaa groede i 1906 ca. 30 Millioner frugtbærende Træer, hvoraf 6 Mill. Appelsin-, 4½ Mill. Fersken-, 4 Mill. Æble-, 3½ Mill. Aprikos-, 2 Mill. Pære-, 2 Mill. Citron- og 1 Mill. Kirsebær-Træer. Desuden er der Svedske- og andre Blommer, Figen, Oliven, Mandler, Valnødder samt Bananer og andre halvtropiske Frugter. Endelig dyrkes Frugtbu-ke som Brombær, Hindbær, Ribs og Jordbær i store Mængder. Jordbærerne modnes hele Aaret undtagen i Januar og Februar. Man regner, at Aarsudbyttet af alle disse Træer og Buske er omtrent 150 Millioner Kroner, og Frugterne sendes i Tusinder af Vognladninger ud af

Staten, dels friske, dels tørrede og henkogte. Langt den største Del af de 25 □ Mil er dog dækket af Vinrankerne, som kan gro indtil 4000 Fod over Havet, og der produceres aarlig 70 à 80 Millioner Potter Vin, hvoraf det meste udføres. I det varme Indre af Staten tørres der aarlig af Druerne, som modnes fra Juni til Oktober, 100 Millioner Pund Rosiner, der ogsaa udføres i stor Mængde. Den aarlige Produktion af Svedsker er næsten dobbelt saa stor.

En Mængde af den Jord, der egner sig til Frugtavl, bruges til almindelig Farming. Hvor stort det dyrkede Areal i hele Staten er, vides ikke. Men man ved, at endnu lever ikke en halv Million Mennesker af Landbrug og Frugtavl, saa store Strækninger ligger fremdeles og venter paa slittige Hænder. Det kan heller ikke opgives, hvor stort Udbyttet af Landbruget er. Kun enkelte Tal kan nævnes. Der høstes aarlig 8 à 10 Millioner Tønder Hvede i California, og halvt saa meget Byg. Men disse Afgrøder repræsenterer kun en lille Part af den Værdi, som alle Landbrugsprodukter tilsammen har. Mejeridriften samt Kvæg- og Faareavlen er de vigtigste Indtægtskilder. Dertil kommer forskellige Sædarter og Humle, Bønner, Sukkerroer, Kartoffler, Alfalfa m. m. Fjerkræavlen er i rask Fremgang. Det samme gælder Biavlen. Og i Syden har man store Struds-Farme, hvor der opdrættes Strudse for Fjerenes Skyld. Til den kunstige Vanding (»irrigation«) som er en nødvendig Betingelse for Dyrkningen af saa meget Land i California, faas det meste Vand fra Bjærgene og Højlandene. Mange Steder samles det i store Damme, der dannes ved Hjælp af kostbare Dæmninger. Fra saadanne Damme og fra Floderne ledes Vandet ad Kanaler og Grøfter ud gennem det tørre Land, der saaledes gennemvæves med et Net af Vandaarer, som kan fyldes og tømmes, saa man raader helt for den frugtbargørende Væde. Og der er ingen Vanskeligheder med Regn i Høsten. I flere Egne har man artesiske Brønde, hvoraf Vandet faas. Der er flere Tusinde saadanne i Staten, og nogle af dem giver indtil 30,000 Tdr. Vand i Døgnet. Andre Steder bruger man Vindmøller eller Dampumper til at hæve Vandet med. Den kunstige Vanding er dyr, men giver et sikkert Udbytte.

Californias Skove dækker over en Femtedel af Landet, saa Skovhugst og Tømmerindustri har været og er fremdeles meget betydelig. Det aarlige

Udbytte heraf er 65 Millioner Kroner. Tømmerstokkene flødes til de mange store Savmøller. Hvor der ikke findes Vandløb i Bjærgene, bygger man kunstige Vandveje, mest bestaaende af store Trækanaler, der føres over Kløfter og slynger sig langs Bjærgsiderne, og som sætter Floder i Forbindelse, saa de kan bruges til Flødning. Den største af disse Ledninger skal være 12 Mil lang. Sav- og Høvleværker omdanner Skovens Stammer til brugeligt Tømmer. Trævarefabrikationen er meget omfattende, og Skibsbyggeriet ligeledes.

Offentlig Bibliotek, Redlands.

Masttræer, Skibstømmer, Bygningstømmer og Trævarer udføres i Mængde til andre Egne, baade i og udenfor Staterne.

Fiskeriet i Floderne og langs Kysten er meget indbringende. De vigtigste Fisk er Ørred, Laks, Flynder, Sild, Makrel og Torsk. Fra California drives et større Hvalfiskeri end fra nogen anden Egn i Amerika.

Fabriksdriften i California er meget omfattende. De vigtigste Fabriksartikler, som ikke er nævnt i Forbindelse med de forskellige Næringsveje, er Mel, Sukker og Maskineri. Samfærdselsmidlerne baade til Vands og til Lands er stærkt udviklede. Talrige Jærnbanelinier er bygget, især i Længdedalen og i de sydvestlige Kystegne. Nord om Lake Tahoe gaar en Linie gennem Bjærgene, og et Par fører over de store Ørkenlande i Sydøst, saa der over Klippebjærgene er Forbindelse med Østen. Ialt er der ca. 1500 Mil Jærnbane i Staten.

VI.

Danskerne i California.

Blandt Pionererne i California i Fyrrerne indtager Danskeren *Peter Lassen* en fremtrædende Plads. Han var født i København i Aaret 1800. 29 Aar gammel rejste han til Amerika, hvor han først opholdt sig en kort Tid i Østen og derpaa i 9 Aar var Farmer og samtidig drev sit Haandværk

Peter Lassen sig ned med sine Muldyr. Men han blev der kun kort. I Efteraaret 1843 skænkede den mexicanske Statholder, General Lorena ham et udmærket Stykke Land længere oppe mod Bjærgene, og herhen drog han da. Til Tider var han i Maaneder helt ene mellem Indianerne. Men han var en ærlig Natur, havde et venligt, vindende Væsen og viste sig altid hjælpsom, saa han kom godt ud af det med Naturbørnene. De hjalp

Appelsinlund, San Gabriel Valley, Cal.

som Smed i Katesville, Missouri. De følgende to Aar gik med en Rejse over Klippebjærgene til Oregon. Denne Rejse var Begyndelsen til hans eventyrlige, omflakkende Liv i det vilde Vesten. I 1841 kom han til California, hvor han først slog sig ned Nord for Monterey Bugten ved Santa Cruz. Her købte han over 1000 Tdr. Land og byggede en Savmølle — den første, som dreves med Held paa Kysten. Men allerede Aaret efter byttede han hele Ejendommen bort for 100 Muldyr, som han tænkte at drage Øst paa med. Han fandt dog intet Rejseselskab, og saa bestemte han sig til at søge op i Sacramento Dalen, hvor han tidligere havde besøgt en Kaptajn *Sutler* (rimeligvis den samme, paa hvis Grund Guldet senere fandtes), som da boede dér, hvor Byen Sacramento senere voksede op. I Nærheden heraf slog

ham at bygge Hus og Stalde, saavel som med at passe de store Kvæghjorde, han efterhaanden blev Ejer af. Og de dyrkede Jorden for ham.

Peter Lassen blev en Banebryder i disse Egne. Han berejste Bjærgene og oplevede mange Æventyr. Allerede i 1844 fandt en Halvblods-Indianer en Klump Guld paa Peter Lassens Ejendom, og det synes, som denne selv fandt flere lignende Stykker. Men de ansaa det gule Metal for Messing og fik intet ud af Opdagelsen. Da Guldet fandtes i den samme Egn 4 Aar senere, var Peter Lassen flyttet længere mod Nord, medens Indianeren sikrede sig et rigt Guldleje, nær det Sted, hvor de havde gjort deres Fund. Peter Lassen fortsatte sit urolige, begivenhedsrige Liv, og mange Steder i de Egne har Navn efter ham, saaledes Lassen Butte (Knude, Bjærgknold), et berømt Landmærke

ved Indgangen til Sacramento Dalen i Nærheden af Feather Floden. Saa er der Lassen Pass i Sierra Nevada Bjærgene, det før nævnte Bjærg Lassen Peak og Lassen Big Meadows (store Enge) ved Feather Flodens øvre Løb. Peter Lassen blev ogsaa en velstaaende Mand, men kom saa i Kompagni med en Kæltring, som ved Hjælp af snedige Prokuratorers Rævestreger fik Held til at tilvende sig hele Ejendommen. Peter Lassen sad da som en fattig Mand, og snart efter (1859) blev han myrdet i sin Hytte. Man gav Indianerne Skylden for dette Mord; men det er utroligt, at disse skulde have afsluttet det stadige gode Forhold til deres Ven paa denne lumpne Maade. Snarest var det Kæltringen, der havde snydt Peter Lassen, som paa denne Maade vilde sikre sig, at Sagen ikke skulde blive taget op igen. Maaske har han kaft Hjælp af andre lovløse Mænd, som nok vilde af med den ærlige Dansker, der altid var traadt i Skranken for Lov og Orden, og som først og kraftigt førte Civilisationen ind i det nordlige Californias vilde Bjærgegne.

Peter Lassens Lig blev under store Æresbevisninger ført til hans Ejendom og begravet dér. En Granitøjle blev rejst over hans Hvilested og staar som et Vidnesbyrd om den Anseelse, han nød blandt sine Medborgere. En endnu større Ære viste Staten California Mindet om den danske Nybygger, idet en stor Del af de Egne, han havde levet i saa længe, d. 1. April 1864 blev givet Navnet Lassen County »til Ære for Peter Lassen, en af Californias ældste og mest agtede Nybyggere og den første, som tog stadig og blivende Bolig indenfor Countiets Grænser«.

Peter Lassens og dermed det danske Navn staar med Ære indskrevet i Californias tidlige Historie.

Blandt Guldgraverne, som strømmede til California i 1848 og senere, var der mange Danske. De første var Sømænd; men siden kom Mænd af andre Samfundslag. Adskillige oplevede æventyrlige Hændelser. Nogle blev skuffede; andre vandt mere eller mindre Rigdom. En Del drog senere tilbage til Danmark, medens nogle blev i California, og andre rejste til forskellige Steder i Amerika. Endnu lever der i danske Kolonier ikke saa faa gamle Danske, der kom til California som Guldgravere. Et enkelt Træk fra de Dage skal fremdrages, fordi det er saa smukt og enestaaende. I

1850 rejste otte Mænd fra Bornholm til California, hvor de sammen gravede Guld i tre Aar. Da fik den ene, *Laurids West*, en Fod knust, og straks brød hele Kompagniet op for at føre den lem-læstede Kammerat til San Francisco, hvor han kunde faa Lægehjælp. De ejede fire Okser, og paa et Tæppe udspændt mellem disse blev L. West baaret den lange Vej. Han fik Foden sat af og ønskede nu at komme hjem. De brave Kammerater svigtede ham ikke, men lod Okserne bære ham over Sierra Nevada og de store Højlande,

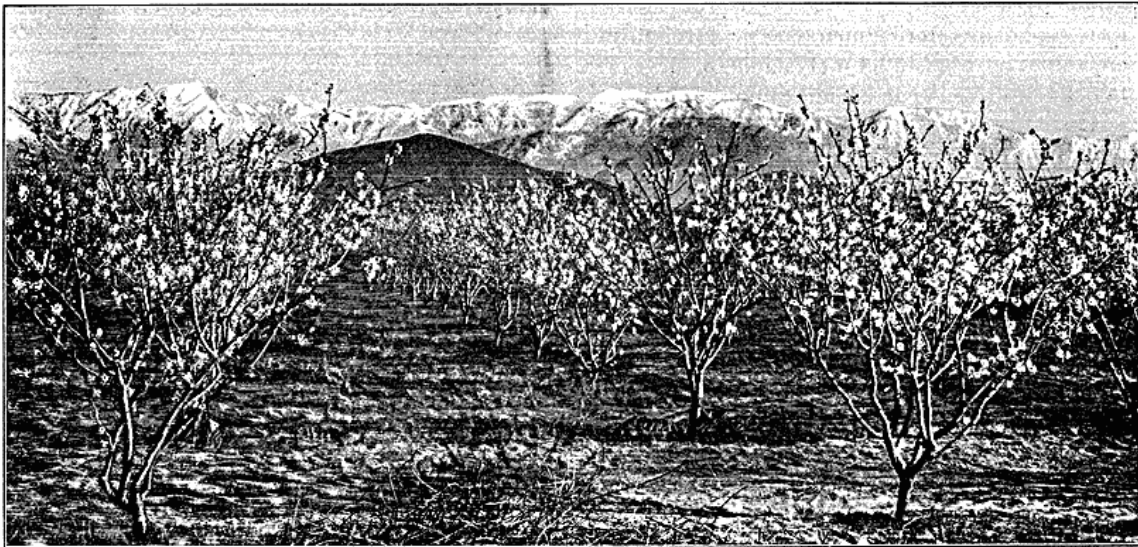

Fynboen H. C. Hansens Hjem
i Alameda, Cal.

gennem Klippebjærgene og over Prærien til Omaha i Nebraska. Langsomt gik det Skridt for Skridt ad de ofte farefulde og altid besværlige »Veje«. Denne Vandring tjener de 7 Mænd til Ære. Kun to af dem er kendt ved deres fulde Navn: *Peder Munk* og *Peder Kjøller*; en hed *Jensen*, en anden *Hansen*. De tre er ikke navngivne i Beretningen. Da de langt om længe naede Omaha, var der gaaet Koldbrand i det fodløse Ben, og en ny Amputation blev foretaget. Fra Omaha til Chicago gik Rejsen til Vogns; der var endnu ingen Jærnbane. I Chicago maatte L. West have Benet sat af ovenfor Knæet. Endelig kunde de komme raskere af Sted; med Tog til New York og med Damper over Havet. Da de naede Bornholm, fik Krøblingen et Korkben. Han blev senere gift og nedsatte sig som Værtshusholder i Rønne, hvor han døde ca. 1890. Saaledes lyder i Korthed dette ejendommelige og smukke Guldgraveræventyr.

I 1850 var der 100 Danske i California; men 10 Aar senere var der 1300. I 1870 var deres Antal 1900, i 1880: 3800, og i 1890: 7800. Gennem Halvfemserne var Tilvæksten kun lille — lidt over 1200. Men i de senere Aar er Folkestrømmen gaaet imod Vest, og mange Danske er rejst derud. Tælles nu de Indvandrede Børn og Børnebørn med, er der sagtens 35,000 Danske i California. Omtrent en Fjerdedel af dem har hjemme

hel Del, hvis Levevej især er Landbrug med Mejeridrift. Ved Monterey Bugten ligger Watsonville og lidt inde i Landet Salinas. I begge disse Byer og i de tilgrænsende Egne har over 1500 Danske deres Hjem. Her omkring drives baade Farming og Frugtavl. I Los Angeles og Omegn er der over 2000 Danske, og i Sacramento ca. 400. Resten af Danskerne findes mere eller mindre spredt rundt om i alle Statens Egne.

Mandeltræer i Blomst.
I Baggrunden San Bernardino Bjærgene.

i San Francisco, medens en Sjettedel bor i Oakland og nærmeste Omegn. Lidt længere ud mod Øst, Nord og Syd er der ogsaa mange, saa mindst Halvdelen findes i San Francisco og Egnene der omkring. Her er mange rige danske Handels- og Forretningsmænd, som med Kraft og Dygtighed har banet sig Vej frem og op. Adskillige store Skibsredere, mange Skibsførere og endnu flere Sømænd tælles blandt Danskerne, der ellers findes i næsten alle Livsstillinger i By og paa Land. I Fresno (i 1900: 12,000 Indb.) og Omegn, i San Joaquin Dalen omtrent 40 Mil Sydøst for San Francisco, er der en stor dansk Koloni, som tæller ca. 3000 Mennesker. De bor dog ikke saa lidt spredt. Deres Hovednæringsvej er Frugtavl. Langt Nord paa, mellem Kysten og Eel Floden, ligger Ferndale, hvor der findes ca. 1500 Danske, ligesom der i de nærmeste Landdistrikter er en

Overalt er de fleste godt stillet økonomisk, mange er velstaaende, og ikke saa faa er rige.

Om Danskerne i California gælder det samme som med Rette siges om de Danske i Almindelighed overalt i de Forenede Stater: de har vundet og hævder sig et godt Navn som Mennesker og Borgere. Der kan være Undtagelser; men de er sjældne. Der findes forskellige Sammenslutninger af Danske i California. Den ældste og største er »Dania«, som har en Snes Krese med noget over 2000 Medlemmer af gifte og ugifte Mænd. Den omslutter da i Virkeligheden flere Tusinde Mennesker, da de giftes Koner og Børn nyder godt af Virksomheden, der i Hovedsagen samler sig om gensidig Sygehjælp. »Det danske Brodersamfund«s Loger i California har ca. 1500 Medlemmer. Formaalet i dette Samfund er Livsforsikring samt Syge- og Begravelshjælp. »Det danske Søstersam-

fund«, der har taget de samme Opgaver op blandt Kvinderne, har kun lige begyndt sin Virksomhed i California. Baade »Dania« og »Brodersamfundet« efterligner i det ydre andre Foreninger (»Loger«) med Embedsmænd, lukkede Møder, »Pasord«, Kendetegn, Uniformer og anden Stads, Bannere, Ceremonier, og maaske mere. Selskabelige Foreningssammenkomster synes at spille en stor Rolle; men der er ikke optaget et egentligt Arbejde for Danskhedens Bevarelse og det danske Aandslivs Udvikling, selv om dette, at man samles som Danske, ikke er uden Betydning i den Retning. Det maa da ogsaa nævnes, at »Dania« for et Par Aar siden prøvede at faa oprettet et dansk Professorat ved Californias Statsuniversitet, idet man vedtog at yde 2000 Dollars aarlig i to Aar

til Professorløn, naar Universitetet derefter vilde udrede Lønnen. Tilbudet blev dog ikke modtaget, og Sagen strandede derfor, i al Fald foreløbig. Men »Dania«s Tilbud er hidtil enestaaende blandt Danske i Amerika.

Skønt Danskerne har vundet det smukke Omdømme, har dansk Aandsliv dog ikke haft blide Kaar i det rige, skønne Land, og det danske Kirkearbejde har kun haft lille Tilslutning i den svundne Menneskealder. I de senere Aar er der dog sket en glædelig Fremgang. Der er nu dansk-lutherske Menigheder i Ferndale, San Francisco, Oakland, Watsonville, Salinas, Fresno og Los Angeles samt enkelte andre Steder. De betjenes af en halv Snes danske Præster, hvoraf de fire virker i Fresno og Omegn, de fem i Kystbyerne.

Kilder: »Geography of California«, udgivet af American Book Company, 1907 (uævnent Forfatter), Frank G. Carpenter: »The Fairyland of California«, Clarence E. Edwards: »California«, »Census Reports of the United States, 1900«, P. S. Vig: »Peter Lassen« og »Danske Guldgravere i California«, danske Foreningers og Kirkesamfundts Aarsberetninger, private Oplysninger o. fl. a.

Spredte Træk fra botaniske Rejser i Karpaterne.

Af

Adjunkt Jonathan Lange.

(Sluttet).

Jeg har senere opholdt mig i andre Stepper og steppelignende Omraader i den ungarske Lav-slette men paa hvert Sted kort Tid, og af Selvsyn kender jeg kun Steppen i Juli og August. Jeg har saaledes besøgt en lille Sandsteppe N. Ø. for Pest, dernæst det gamle Flyvesand paa Donauøen Csepel S. V. for Pest og endelig den dæmpede Flyvesandstrækning ved Fėjertelep i Banatet. Disse Egne er væsentlig bevoksede med Steppplanter; de 2 af dem bærer dog til Dels Skov og dæmpet Sandflugt, hvor et Græs, *Festuca vaginata* (se Fig. 3), træder i Stedet for vore Klitters Hjælme og har meget dybtgaaende Rødder ganske som denne: derved kan den nogenlunde sikre sig Vand og Mineralnæring.

Den sidstnævnte af disse Egne vil jeg kortelig omtale, idet jeg gør opmærksom paa, at den ligger langt mod S., hvad der medfører enkelte Afvigelser

fra de 2 andre. Jeg tog dertil fra Byen Ulma, som ligger 80 km. S. V. for Temesvar ikke langt fra Weisskirchen. En af de første Dage i Juli kørte jeg sammen med en ungarsk Botaniker ud i en lille Vogn. Kusken var en Serber med Knæbukser og lange, røde Uldstrømper; han tærskede paa de magre, smaa Heste, hvorved der godt kunde falde et lille Svip af til Passagererne. Det var en kold, klar Morgen. Vi kørte over Græsgange og gennem en Flade med dejlige Blomster, Steppens allersidste Foraarsflor. I det fjerne kunde vi se de smukke Bjerge ved Versecz, og naar Vejen hævede sig lidt, saa vi de serbiske Bjerge hinsides Donau dukke frem.

Vi naaede Sandflugtshøjderne, medens det endnu var Morgen. Paa Sydøstskraaningen af en saadan gammel Klit lige under Skov laa Wanisch's Hytte. Gamle Wanisch, som vi vilde besøge, er